

NİNEM VE KIRLANGIÇLARI*

Marufcan Yoldaşev

■ Ben küçük bir çocuktum. Kırlangıçların uzunca kanatları vardı. Dünyadaki en uzun kanat kırlangıçlarınkıydı.

Ben küçük bir çocuktum. Kırlangıçların keskin gözleri vardı. Dünyadaki en keskin gözler kırlangıçlarınkıydı.

Kırlangıçlarla ilgili ilk masalları kimden işitmişim, kim anlatmıştı? Bunu hatırlamam zordu ama kırlangıç masalları, çocukluğumun geçtiği köyler kadar hakikatti ve koyu bulutlar ardından gizlenmiş hakikatler kadar da uzaktaydı...

Gün ne zaman doğuyordu ne zaman batıyordu, farkında değildim. Bu köhne taş değirmeninde benim işim neydi? Ben neydim? Taş mıydım? Buğday mıydım? Hiçbir zaman bilemedim ne olduğumu. Kırlangıçları seviyordum. Ninemin kırlangıçlarını...

Ninemin reyhan ve cambıl¹ kokulu, kapkara, uzun saçları vardı. Dünyadaki en uzun saçlar nineminkiydi... Sürmeler çektiğinde kırlangıçların kanadını hatırlatan kaşları olurdu. Ninemin endamı yerindeydi, ninar boyluydu. Elini bir uzatsa ağaçların en uzun dallarındaki elmalara yetişirdi. Ninemin sürmeli gözleri çok keskin ve çok güzeldi. Öyle ki ayı çıplak gözle görebilirdi. Ninemin ocak başındaki tuğlaların arasına yuva kuran kırlangıçları vardı. Bazı zamanlar yuvasından düşen kırlangıç yavrularını avuçlar, tekrar yuvasına koyardı...

Şimdi hatırlıyorum, kırlangıç masallarını ilk defa ninemden işitmişim ama bunu masal olarak değil, hikâye olarak dinlemişim.

* Bu hikâye, Özbekistan Türkçesinden Türkiye Türkçesine Hamza Öztürkçü tarafından çevrilmiştir.

1 "Cambıl" veya "canbıl", bir yıllık güzel kokulu bitki, yeşillik.

Hatta ninem; eskiden bunun masal olduğunu unuttur, tanık olduğu gerçek bir hikâye olarak inandırırıldı kendini.

Bahar aylarıydı. Çok yağmur yağıyordu. Sanki günlerce, aylarca, yıllarca yağıyor gibiydi. Biz de dışarı çıkamıyor, sanki günlerce, aylarca, yıllarca pencere kenarında yağmuru izliyor gibiydik. İlk zamanlar camlara fiske fiske vuruyordu yağmur taneleri. Sonraları yağmur taneleri daha da büyüdü ve camı dövmeye başladı âdeta. Çok geçmeden hışım, öfkeyle, tehditle yağmaya başladı. Kille kaplanmış duvarlardan sızan yağmur damlaları da ar damarı çatlamışçasına şırıldayarak akıyordu. Arada bir zamansız düşen damlalar kovada harikulade bir nağme çalıyordu kulağa. Kovalar dolmuştu. Kovadan irice olan leğenler de dolmuştu. Keçeler ve döşekler ıslanmış, ev su içinde kalmıştı. Pencere kenarında oturmuş, cama vuran yağmur damllarından dışarıyı izliyordum. Çiçek dipleri yağmura doymuş, taşmıştı. Reyhanlar, cambillar su altında kalmıştı. Duvarlar, damlar, ağaçlar, bütün âlem su altında kalmıştı. Kuşlar nereye kaybolmuştu? Tedirgin olmuştum. Cama vuran yağmur damllarından dışarıyı görmek imkânsızdı. Ocak başında dama benzeyen kilden yapılmış yuvalarında ötüşen kırlangıçları gördüm. “Yağmurda yuvaları dağılmadı mı acaba?” düşüncesi ile gözlerimi irice açıp yuvanın bulunduğu tarafa yönümü çevirdim. Bu esnada ninemin anlattığı hikâyeyi hatırladım. Bunu ne zaman dinlemiştim, hatırlamam çok zordu...

Çok eski zamanlarda kırlangıçlar, Tanrı ile insanlar arasında haberci kuş imiş. Sevap işleyenlere mükâfat müjdesini, günah işleyenlere ceza haberini ulaştırırlarmış. İnsanların dualarını, niyazlarını toplar ve Tanrı huzuruna çıkarmış. Duaların kabul edilip edilmediğini öğrenmek için biraz beklemiş. Müjdeleri toplayıp yine ilkbaharda yeryüzüne gelirlermiş. O zamanlarda insanlar Tanrı'dan çok fazla bir şey istemezlermiş. Her bir evin eyvanında, avlusunda onların da yuvaları olurmuş. Kırlangıçların gelmediği ev, hayırsız olarak görülürmüş. Böyle bir eve insanlar da teşrif buyurmazlarmış. Kırlangıçların girmediği evlerin sahipleri; arık boyundaki topraktan yapmacık bir yuva yapar ve duvarın göze görünen yüksek bir yerine yerleştirir, içine kuru otlardan koyarlarmış. Tıpkı kırlangıçların yaptığı gibi bir yuva olurmuş. Konu komşu da kırlangıçların geldiğini, yumurta bıraktığını, kaç tanesinin yavru verdiğini ve kaç tanesinin uçmaya başladığını sohbet konusu ederlermiş. Özellikle kırlangıçların getirdiği müjdeleri birbirlerine söyleyerek müjdeliklerini isterlermiş.

O zamanlarda kırlangıçlar apak bir kuşmuş. Onlar baharla döndüklerinde insanlar yaylalara çıkar, orada eğlenceleri başlarmış. Sevindirici haberlerden gönlü dağ olan insanlar, halka düğün verirlermiş.

Bunları gören karganın gönlünde haset çukuru gitgide derinleşmiş. Çölde bir başına yaşayan cüzzamlı falcıyı bulup ona derdini anlatmış. Cüzzamlı falcı, kargaya; dul kadının gözyaşından, yetimin elinden düşen ekmek kırıntısından, yoksulların ocağındaki isten, yeminlinin vicdanından bir tutam alıp gelmesini söylemiş. Karga, gezip bir dul kadın bulmuş ve onun evine gidip beklemeye başlamış. Bu dul kadın, asla ama asla ağlamamış. Karga onunla konuşmaya başlamış ve onun nasır tutmuş yaralarını kaşıyarak ağlamasına sebep olmak istemiş. Bana mısın dememiş. Sevinçten ağlar mı acaba deyip maskarabazlık yapmış. Yine ağlamamış. Karga ona:

“- Sen ne kadar taş kalpli bir kadınsın? Neden ağlamıyorsun?” diye sormuş.

Kadın biraz düşündükten sonra:

“- Anam, babam veya evladım diye dövünüp de mi ağlayayım? Onların kabirde huzursuz olmalarını istemem. Ya beni bırakıp giden adam için mi ağlayayım? Birlikte geçirdiğimiz mutlu anların hatırına ona lanetler yağmasını istemem. Peki, çaresizim hiç kimsem yok diye mi ağlayayım? O zaman da nankörlük olmaz mı?” diye cevap vermiş.

Kadın, kargaya yakınlaşınca karganın ayağına diken battığını görmüş. Dul kadın:

“- Vay ben öleyim, benim talihsiz kuşcağım. Senin ayaklarına batan diken benim ayaklarıma batsa olmaz mıydı?” demiş ve ağlamaya başlamış.

Karga fırsattan istifade dul kadının gözyaşından bir damla almış ve öylece uçup gitmiş. Yetimin elinden düşen ekmek kırıntısını da yoksulun ocağındaki isı de bulmuş fakat ne kadar arasa da yeminli birinin vicdanını bulamamış. Bütün dünyayı dönmüş dolaşmış; sormadığı, soruşturmadığı hiçbir yer kalmamış. Yeminli birinin vicdanı bulunmamış.

Karga tekrardan cüzzamlı falcıya gelmiş ve durumu arz etmiş. Falcı karganın getirdiği malzemelerden bir karışım yapmış. Bahar aylarında ilk gelen kırlangıcın üzerine bu boyalı karışımı dökmesi gerektiğini söylemiş. Kışın ardından bahar bir kere daha yüzünü göstermiş. Karga ilk gelen kırlangıcın üzerine falcının hazırladığı karışımı döküvermiş. Büyülü karışım apak kırlangıcın başına, kanatlarına ve minik kuyruğuna isabet etmiş.

O baharda kırlangıç, insanlara Tanrı huzurundan bereket alıp gelmişti. Karışım başına isabet ettiğinde berekete bulaşmasın diye onu bağına basmış ve kuyruğu ile korumuş. Bu sebepten göğsü ve kuyruğunun alt kısımlarına büyülu karışım değmemiş. Sonra o kırlangıçtan doğan yavruları da bu renklerle dünyaya gelmişler. O günden beri insanlar, kırlangıçları saadet ve bereket kuşu olarak bilmişler. İnsanlara göre bu kuşa kim kötü davranırsa hanesinde saadet uçup gider, evine bereket uğramaz olurmuş.

Masal aşağı yukarı böyleydi. Ben bu masalı dinledikten sonra ne zaman karga görsem ona nefretim demlenirdi ve her daim yeminlinin vicdanını düşünürdüm. Yalancıda ve yemin içen adamda vicdan olmaz diye düşünürdüm. Ninem ise “her bir yalan, vicdana batırılan bir dikendir” derdi. “Ne kadar çok yalan söyleyen vicdanına da o kadar çok diken batar. Gitgide vicdanın yerine kirpideki gibi bir top diken görürsün” derdi. “Dul kadınların gözyaşları, yetimlerin feryatları, fakirlerin dertleri ile boyanmış çaresiz kuşları düşün” derdi. Ben bugün de kırlangıçları değil, kargaları düşünürdüm. Büyük İskender’in berberini de su kuyusunu da kaval olan kamışını da...

Bahar her geldiğinde insanların kalbi şefkat, sevgi, muhabbet, birbirlerine karşı merhamet duyguları ile dolardı. Her bahar, kırlangıçlar ile birlikte kış aylarında paslanan sabahlara da şenlik düşerdi.

Ninemin reyhan ve cambıl kokulu, kapkara, uzun saçları vardı. Ninemin saçları ne zaman bu kadar ağarmıştı? İpek gibi yayılıp gitmesin diye uçlarına ağırlıklar ne zaman asmıştı.

Sürmeler çektiğinde kırlangıcın kanatlarını hatırlatan kaşları vardı. Kaşların yerindeki kalın izleri ne zaman fark etmişim.

Ninemin endamı yerindeydi, ninar boyluydu. Boyu hangi ara bu kadar bükülmiş, bir avuç kalmıştı? Sırtına yapışıp kalan ve onun başının dikelmesine engel olan kamburunu ilk ne zaman görmüştüm.

Elini bir uzatsa ağaçların en uzun dallarındaki elmalara yetişirdi. Ninem dökülen elmaları toplayıp getirdiğinde en yüksekten düşen elmayı söylerdi bana. Ninem dökülen elmaları en son ne zaman toplamıştı?

Ninemin ocak başında tuğlaların arasına yuva kuran kırlangıçları vardı. Bazı zamanlar yuvasından düşen kırlangıç yavrularını tekrar yuvasına koyardı. Kırlangıçlar hâlen daha geliyorlar mıydı? Yuvasından düşen yavru kırlangıçları kim yerine koyuyordu?

Ninemin sürmeli gözleri çok keskin ve çok güzeldi. Öyle ki ayı çıplak gözle görebilirdi. Ninem ayı en son ne zaman görebilmişti?

Ninem kırlangıçları en son ne zaman görebilmişti?

Gelen kırlangıçlar nineme çok benziyordu...